

Margarete Bonnevis foredrag om patriarkatets sidste skanse

Taler

Margarete Bonnevie
Politiker og
kvindesagsforkæmper

I 1946 nedsatte U. N.'s sociale og økonomiske råd en kommission til bedring af kvindens stilling i samfundet. Hovedhensigten med den synes at være, at den skal være med til at bringe alle landes kvinder op på det niveau, som de mest fremskredne lande har nået. Sammensætningen af den tyder på det. Det langt overvejende antal af dens medlemmer kommer fra lande, hvor kvindefrigørelsen endnu ligger temmelig langt tilbage. Det man hidtil har set af kommissionens virksomhed bekræfter også, at hovedvægten i arbejdet bliver lagt på at forbedre stillingen for kvinderne i de tilbagestående lande.

I og for sig er det meget nyttigt og påkrævet at arbejde for dette. Men er det nok? Vil ikke selve eksistensen af en sådan kommission, hvis den i hovedsagen begrænser sig til dette mål, indebære en fare for stagnation i arbejdet for at nå frem til virkelig fuld frigørelse af kvinderne? En sådan stagnation i frigørelsesarbejdet har allerede gjort sig gældende i de fremskredne lande lige siden den vigtigste ret, stemmeretten, blev vundet i årene før 1920.

Det ville være lidt af en tragedie, om oprettelsen af U. N.'s kvindekommision kun skal bidrage til at forlænge denne tilstand af stagnation. Og det vil den uvægerlig gøre, hvis den begrænser sit virke til at hjælpe de tilbagestående lande op på de fremskredne landes niveau, men undlader at gå ind for at føre selve frigørelsesarbejdet videre. Hvis den med andre ord ikke tager et dybtgående arbejde op for at afskaffe de forhold, som hindrer, at de teoretiske rettigheder kan føres ud i praksis og i hvert enkelt land blive en levende realitet for kvinderne som helhed.

Det er utvivlsomt sådan, at den almindelige opfattelse i alle lande går ud på, at arbejdet for kvindefrigørelsen stort set har nået sit mål i og med, at lige ret for

loven er blevet indført. Det er denne lighed efter lovens bogstav, som for de fleste faktisk står som slutstenen for kvindesagen. De kvinder, som først og fremmest skal nyde godt af rettighederne, må ifølge denne gængse opfattelse blive undtagelserne: de ugifte kvinder og enkelte af de specielt begavede blandt de gifte. Det vil sige: alle skal selvfølgelig være med og stemme på valgdagen, og flest mulig kvinder skal lære et eller andet (»for at have noget at falde tilbage på«), men ellers skal *flertallet* af kvinderne — de gifte, mødrene — fortsætte at holde sig til deres læst: husarbejdet.

Hovedmønsteret i samfundet bliver da ved at være det samme som hidtil: Mændene vil fortsat drive så godt som hele den økonomiske og samfundsmæssige virksomhed, kvindernes verden vil stort set være begrænset til hjemmet og hvad dertil hører. Denne temmelig eenstemmige opslutten om det nuværende hovedmønster i samfundet viser at det essentielle i frigørelsen faktisk er blevet borte på vejen, *endog for flertallet kvindesagen kæmpere i de mest fremskredne lande.*

Man er nøjedes med at finpudse og komplettere det teoretiske frigørelsesarbejde i alle detaljer og at få trukket kvinderne i de andre lande med. Det egentlige mål er trådt mindre og mindre klart frem.

— — —

Hvad er da det egentlige mål?

Det kan efter min mening ikke være andet end, *at kvinderne som helhed må få samme adgang som mændene til fri livsudfoldelse efter sine anlæg og sin natur, samme adgang til at virkeliggøre sit eget jeg.*

Godkender man dette grundsyn på kvindesagen, bliver det klart, at det som må til, og *som man hidtil er gået uden om*, det er at lægge vilkårene til rette for en radikal ændring i kvindernes arbejdsforhold.

Kriteriet på et frit menneske er, at det har fri adgang til et hvilket som helst arbejde på lige vilkår med de øvrige medlemmer af samfundet. Fri adgang til at konkurrere om kvalificeret arbejde på alle områder, fri adgang til at avancere og komme frem efter dygtighed og ydeevne uden at nogen udenforstående hensyn

spiller ind:

En sådan fri livsudfoldelse kan kvinderne trods alverdens rettigheder på papiret ikke få, så længe der holdes fast ved, at arbejdet med hus og børn som almindelig regel skal være så at sige deres eneste domæne. En sådan begrænsning af kvindernes virkefelt og anvendelse af deres evner må ubønhørligt holde dem nede som det tjenende køn.

Kvinderne har en stor særopgave, som mændene ikke har: den at føde børn. Det er denne opgave som slægtens fornyere, der hidtil er blevet opstillet som en afgørende hindring for, at de kan deltage i arbejdslivet på lige vilkår med mændene. Hjemmet vil uundgåelig komme til at lide under det, bliver der hævdet. Og med denne påstand er hidtil al fornuftsmæssige ræsonnering blevet bragt til tavshed.

Det faktiske forhold er imidlertid, at denne hindring for kvinderne mere og mere er blevet et tomt skalkeskjul for fordomme, efterhånden som den industrielle revolution fuldbyrdes. Der findes i virkeligheden på det nuværende stadium af udviklingen ikke længere *nogetsomhelst* grundlag for, at kvinderne stort set skal bruge deres væsentlige, end sige hele, arbejdskraft i hjemmene. Efterhånden som samfundet bliver industrialiseret er der langt fra nok opgaver i hjemmene til, at en overvældende stor del af kvinderne stadig kan finde en blot nogenlunde og rimelig anvendelse af deres arbejdskraft der.

I de sidste 150 år er vor del af verden gennem industrialismens gennembrud blevet lagt om fra overvejende naturalhusholdning til overvejende pengehusholdning. Herunder er mændenes arbejdsformer blevet totalt ændrede, mens kvindernes arbejdsformer stort set er forblevet de gamle. Trods den store nedgang i fødslerne og trods den afgjorte formindskelse af opgaverne i hjemmet, som industriens overtagelse af en række af opgaver har medført, har de fleste kvinder gennem hele deres liv deres eneste virkefelt i hjemmet, enten de har børn eller ikke, og uanset hver lille hjemmet er.

Hjemmets kvinder i det industrialiserede bysamfund har fået dårlig stilling. De er kommet i et totalt økonomisk afhængighedsforhold af mændene. De er som regel helt afhængige både af mandens evne og vilje til at skaffe de indtægter, familien skal leve af og af hans vilje til at lade dem få deres rimelige del deraf.

Hjemmene i industrisamfundet, lønsamfundet, kan ikke fortsætte at være de samme som i det gamle naturalhusholdningsamfund og i bondesamfundet. De omformes med en naturkrafts nødvendighed. Hidtil har man dæmmet kunstigt op for deres omdannelse ved at undlade at foretage sådanne tilpasninger, som kan bringe kvindernes livsførelse i overensstemmelse med den vældige udvikling, der har fundet sted på alle andre områder i de sidste 100—150 år. Det er denne kunstige opdæmning for tidens strøm, som nu må stoppes. *Kvinderne i det moderne samfund må kunne opfylde deres opgaver som Jestens fornyere uden at deres øvrige muligheder for udfoldelse af evner og krefter bliver hæmmet.*

Hidtil har man som sagt ikke ænset denne vældige samfundsopgave — lad gå, at kvinderne selv på grund af deres tusindårige tilpasning til mændenes ønsker om, at sådan og sådan skal det være, selv har en stor skyld i det. Men det er en helt fejlagtig og forhastet slutning, at det er, fordi kvinderne ikke ønsker nogen forandring, at hovedparten af dem til trods for industrialismens udvikling og uanset de teoretiske rettigheder, stadig har husarbejde som livsopgave. Sagen er, at for at kvinderne kan få frit valg med hensyn til deres liv, må enkelte vigtige institutioner i samfundet først ændres og andre nyskabes gennem storstilede samfundsmæssige foranstaltninger.

Før det sker er kvinderne af hensyn til deres opgaver som mødre mere eller mindre afskåret fra at tage deres teoretiske rettigheder i brug.

Når alt er lagt tilrette for at kvindernes arbejdskraft, uden at de derved forsømmer deres børn, kan udnyttes i de former, som industrialismen har skabt forudsætninger for, vil man opnaa det, som skulle være det eneste naturlige og rimelige i et industrialiseret demokrati: At de kvinder, som er særlig egnede for interesserede i husarbejde, vælger det, og skaffer sig en god uddannelse hertil, mens alle de andre i lige så stor udstrækning som mændene søger at finde frem til et andet arbejde, som arer til deres evner, anlæg og interesser.

— — —

Der er to grupper reformer, som mp til, for at man skal komme frem hertil. I den ene gruppe indgår sådanne reformer, som må til for at kvinderne skal få adgang til erhvervslivet på lige vilkår med mændene; i den anden gruppe d, som er nødvendige for at mindske omfanget af nødvendigt husarbejde og lette

børnepasningen, så kvinderne kan *blive i stand til at udnytte arbejdsmulighederne*.

For at kvinderne kan få adgang til arbejdslivet på lige vilkår med mændene er der en ting, som uomgængeligt må ændres: *det nuværende lønsystem*. Under lønsamfundets udvikling er det lønsystem blevet indarbejdet, at mændene får betydelig højere lønninger end kvinderne for samme eller tilsvarende kvalificeret arbejde. Mændenes lønninger er på sæt og vis beregnet til at være vederlag *både* for det arbejde som udføres og for at opfostre ny arbejdere. Imidlertid gives disse »familielønninger« helt ulogisk både til de mænd, som har børn at forsørge og til dem, der ikke har det. De mænd, som ikke har børn, og de få kvinder, som får ligeløn med mændene, får på denne måde helt uberettiget og til stor skade for familien, penge til udgifter for børn, som de ikke har. Det er klart, at et sådant system medfører, at kvinderne må få langt dårligere arbejdsbetingelser i det hele taget. Mændene *må* have privilegier på arbejdspladsen, så længe dette system bibeholdes. Ellers ville det blive umuligt at opretholde slægten i lønmodtagersamfundet.

Her har vi en hovedårsag til, at en så overvældende stor del af kvinderne, enten de vil eller ikke, må tage husarbejde som livsopgave. *En større deltagelse i det almindelige erhvervsliv på lige så gode vilkår som mændene kan ikke tåles så længe lønningerne bliver fordelt på denne måde.*

Dette lønsystem har ført til følgende: For det første, at kvinderne stort set bliver henvist til særlige, dårligt betalte arbejdsområder, for det andet, at på arbejdsområder, som er fælles for mænd og kvinder, udfører næsten alle kvinder det mindst kvalificerede arbejde, for det tredje, at på de arbejdsområder, hvor der væsentligst beskæftiges kvinder, ligger lønningerne betydeligt lavere end på mandsområderne, og for det fjerde, at de *gifte* kvinder normalt, og særlig i dårlige tider, må holdes borte fra erhvervslivet for at de ikke skal tage arbejde fra mændene (som fingers alle at have børn at forsørge).

En sådan henvisning af kvinderne til det dårligst betalte arbejde vil ubønhørlig fortsætte så længe pengene til forsørgelse af børnene indgår i lønningsmassen og ikke gives særskilt til de lønmodtagere af begge køn, der virkelig er forsørgere. Kun nogle og tredive procent af mændene har børn, der er i opvækstalderen.

Når alligevel de øvrige nogle og tres procent får en løn, som indbefatter penge til forsørgelse af *børn, de ikke har*, er det klart, at dette må gå ud over forsørgerne. *Familiens økonomi i lønsamfundet bliver ved dette lønsystem meget dårligere*, end den skulle være efter de lønninger, som udbetales. Også de husarbejdende gifte kvinders kår bliver derved mindre tilfredsstillende end der foreligger grundlag for.

Der må derfor sørges for en *omfordeling af lønningerne mellem forsørgere og ikke forsørgere*. Det må ved hjælp af en offentlig forsikringskasse — eller »lønfordelingskasse« — ordnes sådan, *at forsørgerne får hele forsørgerdelen af lønningerne*[,] også den som de barnløse nu uden grund får på børnenes bekostning.

De enlige, både mænd og kvinder vil på denne måde kun få betaling for det ydede arbejde, mens forsørgerne af begge køn får betaling ikke blot for arbejdet, men også for at opfostre ny arbejdere. Herved vil vejen være banet for kvinderne, så de kan få lige så gode kår som mændene i erhvervslivet og adgang til stillinger på alle områder. Samtidig vil man opnå det store gode, at også de hjem, som kun har een forsørger får betydelig bedre økonomiske kår end nu. Det er børnetillæg på denne måde, som er nødvendige for familien i vort samfund, og ikke de børnetilskud, som man i de sidste år er begyndt at indføre i land efter land. Disse børnetilskud financieret ad skattevejen tjener ikke noget sundt formål og fører både problemet om en sund økonomisk basis for familien og spørgsmålet om lige arbejdsvilkår for mænd og kvinder ind på et helt fejlagtigt spor.

De vigtigste reformer, som må til for at kvinderne skal blive i stand til at udnytte de arbejdsmuligheder, der åbner sig for dem, når det nuværende lønsystem ikke længere står hindrende i vejen er: for det første en storstilet udbygning af småbarnsinstitutionerne, for det andet en målbevidst forenkling og rationalisering af husarbejdet, for det tredje en planmæssig udvidet adgang til halvdagsarbejde og for det fjerde en retfærdig beskatning af de gifte kvinder.

Førsteklasses *børnehaver og daghjem* nær hjemmet er et helt nødvendigt supplement til hjemmene i industrisamfundet. Der burde for længe siden fra samfundets side være sørget for at forsyne mødrene med dette uundværlige hjælpemiddel, — som også bysamfundets børn i højeste grad trænger til som erstatning for det, som er blevet borte i og med, at hjemmene er skrumpet så

overordentlig ind, og at baggårde, trappeopgange og stærkt trafikerede gader er blevet deres væsentlige tumleplads. Myndighederne må her gøre en kæmpeindsats.

Hvad *forenklingen af husarbejdet* angår, gælder det om at rationalisere de enkelte hjemms indretning og udrustning, det gælder videre at få overført en række af de arbejder, der uden enhver rimelighed eller nødvendighed bliver udført i de enkelte hjem, til centralinstitutioner og kollektivanordninger, det gælder om at få meget mere af hjemmenes arbejde overført til industrien til rimelige priser, det gælder en god organisering af det lønnede husarbejde o. s. v.

Også alt dette er påtrængende vigtige opgaver, som myndighederne for længe siden skulle have arbejdet systematisk på at løse, men som man har undladt at tage op i stor målestok, bl. a. fordi det ville hjælpe med til at forandre hovedmønsteret i det patriarkalske samfund.

Det husarbejde som bliver tilbage bør i langt større udstrækning end nu udføres i fællesskab af mand, hustru og større børn. Her befinder vi os ved et hovedpunkt i spørgsmålet om kvindernes frigørelse. Sålænge det fastholdes, at det ulønnede arbejde i samfundet — husarbejdet og de personlige tjenester i hjemmene det som dengang, der var slaver, altid blev udført af disse — kun skal hvile på kvinderne, sålænge vil kvinderne fortsætte med at være de underordnede.

En udbredt adgang til *halvdagsarbejde* er nødvendig for at størstedelen af kvinderne — og ikke blot nogle få lykkelige undtagelser — skal tage del i samfundets virksomhed i så stor udstrækning, som de selv ønsker det og som hensynet til deres moderkab tillader det.

Sambeskatningen for ægtefæller bør naturligvis afskaffes. Den er helt igennem uretfærdig.

Der er al grund til at tro, at kvinderne vil kunne blive en mægtig faktor i arbejdet for fred, dersom de bliver frie mennesker. Som mødre har de uvægerlig større respekt end mændene for menneskeliv, større trang til at værne om det, fordi de har erfaret på krop og sjæl, hvad det koster at frembringe det, og fordi børnene

altid vil kræve større ofre af dem end af mændene, selv når skyldige hensyn bliver taget for at lette moderskabets byrder.

— — —

Det er imidlertid helt urealistisk at tro, at kvinderne ud fra deres nuværende basis kan gøre noget væsentligt for at hindre samfundets vanvittige fart mod undergangen. For at kunne yde et effektivt bidrag må de først blive fortrolige med og have grundigt kendskab til samfundsmaskineriet. Kvindesagens virkelige løsning er derfor af den største betydning også i arbejdet for at skaffe fred i verden. De bevidste kvinder i Norden ville kunne udrette noget af virkelig afgørende betydning i retning af at løse denne vældige samfundsopgave.

Ingensteds har vel troen på og bekendelsen til demokratiet slået så dybe rødder som i de nordiske lande. Hvis vi kvinder i Norden derfor både kunne overbevise vore ledende mænd om, at kvindernes frigørelse udgør en hovedbestanddel i et sundt demokrati, og vise hvorledes kvindernes frigørelse i det nuværende industrialiserede samfund praktisk kan gennemføres, ville de have meget vanskeligt ved at nægte at tage arbejdet op.

Kilde

Kvinden og Samfundet 1949

Kildetype

Dokumentation i avis, magasin e.l.

Tags

Foredrag, Kvindebevægelsen

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/margarete-bonnevies-foredrag-om-patriarkatets-sidste-skanse-1949>